

20.9.2022

EOAK/8381/2021

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

POLIISIN TIEDOTUSTILAISUUDEN KIELI

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan Lounais-Suomen poliisilaitoksen menettelyä tiedotustilaisuuden kieltä koskevassa asiassa. Kantelun mukaan poliisilaitos järjesti 3.12.2021 tiedotustilaisuuden aiheenaan ns. Kankaanpään terroristit. Tiedotustilaisuuden alussa viestintäpäällikkö oli ilmoittanut, että tilaisuuden kieli on suomi eikä kysymyksiä voi esittää ruotsiksi.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Lounais-Suomen poliisilaitoksen lausunto selvityksineen (liitteenä). Asiakirjoista ilmenee muun muassa seuraavaa.

2.1 Viestintäpäällikön selvitys

Lounais-Suomen poliisilaitos järjesti 3.12.2021 kello 18 alkaen tiedotustilaisuuden Kankaanpään terrorismirikosten kokonaisuudesta. Tiedotustilaisuus on tallennettu. Viestintäpäällikkö oli lausunut tilaisuuden alussa seuraavaa:

”Tämän tilaisuuden kieli on tällä kertaa suomi, toivotan ruotsinkieliset ja mahdollisesti englanninkieliset mukanaolijat tervetulleeksi, mutta pyydän esittämään kysymykset suomeksi, toki vaihtoehtoisesti englanniksi, jos näin on.”

Muotoilu johtui ennen tilaisuutta käydystä keskustelusta tutkinnanjohtajana toimineen rikosylikomisarion kanssa. Hän toivoi, että asian erityisyyden, harvinaislaatuisuuden sekä asian käsittelyyn liittyvän terminologian ja mahdollisten asiavirheiden tai väärinymmärrysten estämiseksi tilaisuudessa asioitaisiin hänen äidinkielellään suomeksi tai rikostutkinnan kansainvälisten ulottuvuuksien (Europol) vuoksi englanniksi. Muotoilusta huolimatta ruotsinkieliset kysymykset olisi tarvittaessa otettu vastaan ja käännetty suomeksi niin, että tutkinnanjohtaja ja paikalla ollut Suojelupoliisin asiantuntija olisivat voineet vastata kysymyksiin. Tämäkin vaihtoehtoinen mahdollisuus olisi pitänyt tuoda ilmi tilaisuuden alussa. Mediatilaisuuden juontoa sen enempää kuin muitakaan puheosuuksia ei ollut käsikirjoitettu etukäteen, joten tervehdys oli luonteeltaan spontaani ja sisällöltään epätarkka.

Viestintäpäällikön mukaan on kuitenkin huomioitava, että mediatilaisuudessa paikan päällä oli jaettavana niin suomen-, ruotsin- kuin englanninkieliset paperiversiot mediatiedotteesta. Kyseinen tiedote julkaistiin välittömästi mediatilaisuuden alettua kolmella kielellä poliisin verkkosivuilla. Myös aiheesta julkaistut twiitit poliisilaitoksen Twitter-tilillä julkaistiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lounais-Suomen poliisilaitos pyrkii parhaalla mahdollisella tavalla huomioimaan ruotsin kielen kaikessa viestinnässään ja huomioi asian jatkossa myös mediatilaisuuksien juontojen ja toteuttamisen kokonaisuuden osalta.

2.2 Viestintäpäällikön esimiehenä toimivan ylikomisarion lausuma

Kuten viestintäpäällikkö selvityksessään toteaa, hänen käyttämänsä ilmaus tiedotustilaisuudessa käytettävästä kielestä ei ylikomisarion mukaan ollut paras mahdollinen. Ilmaus on ollut epätarkka, koska tosiasiallisesti ruotsin kielen käyttäminen olisi ollut mahdollista. Tästä näkökulmasta tarkastellen viestintäpäällikön menettely ei ole ollut täysin asianmukainen.

Asiassa on kuitenkin ylikomisarion mukaan otettava huomioon tiedotustilaisuuden alussa mainitun ilmauksen lisäksi asiassa tehdyt toimenpiteet, joilla eri kieliryhmät on tosiasiallisesti huomioitu. Lounais-Suomen poliisilaitoksen viestintä oli, viestintäpäällikön johdolla, huolehtinut etukäteistoimin mm. siitä, että mediatiedotteet olivat saatavilla eri kielillä.

Lounais-Suomen poliisilaitos on kaksikielinen organisaatio. Poliisilaitos on korostetusti pyrkinyt ottamaan huomioon kielellisten oikeuksien toteutumisen. Kantelun yksityiskohdat ja erityishavainnot tullaan ottamaan huomioon jatkossa siten, että Lounais-Suomen poliisilaitos pystyisi palvelemaan kansalaisia parhaalla mahdollisella tavalla.

2.3 Poliisilaitoksen lausunto

Kielellisen jaotuksen perusyksikkö on kunta. Kielilain säännösten mukaisesti Lounais-Suomen poliisilaitos on kaksikielinen viranomainen, koska poliisilaitoksen alueeseen kuuluu erikielisiä kuntia (kielilaki 6 §). Poliisilaitos pyrkii kaikessa toiminnassaan ottamaan huomioon kielellisten oikeuksien toteuttamisen.

Poliisilaitoksen mukaan viestintäpäällikön tiedotustilaisuuden alussa käyttämä ilmaisu ja muotoilu ei ole ollut paras mahdollinen.

Kantelussa on kuitenkin puututtu vain asian alussa lausuttuun ilmaisuun. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan, mikäli asiassa olisi esitetty kysymyksiä käyttämällä ruotsin kieltä, olisi ollut hyvin todennäköistä, että niihin olisi myös tullut vastaukset.

Tapaus on yksittäinen ja kohdentuu vain tiedotustilaisuuden alussa lausuttuun, eikä kuvasta mitenkään poliisilaitoksen kielellistä palvelukykyä. Poliisilaitoksen ohjesäännössä toimintaa koskevissa yleisissä periaatteissa on jo mainittu seuraavaa: ”Poliisilaitos huolehtii kielellisistä palveluista.” Mainittu periaate on ohjannut ja ohjaa jatkossakin poliisilaitoksen toimintaa.

3 RATKAISU

Lounais-Suomen poliisilaitos on kaksikielinen valtion viranomainen. Kielilain 32 §:n 1 momentin nojalla muun muassa valtion viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä, ja saman pykälän 2 momentin mukaan kaksikielisen viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanoset sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet tulee antaa suomen ja ruotsin kielellä.

Kielilaki sääntelee asian käsittelyä viranomaisessa ja asiakkaan kielellisiä oikeuksia tässä yhteydessä (3 luku). Siinä säädetään myös viranomaisen kielellisistä velvoitteista tiedottamisessa (7 luku), toisin sanoen myös yleisön oikeudesta saada tietoa omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Selvää on mielestäni käytettävissäni olevan aineiston mukaan se, että poliisilaitos ei nyt ollut laiminlyönyt kielilain 32 §:n mukaista velvoitettaan tiedottaa molemmilla kansalliskielillä, kun tiedotteita oli julkaistu ja asiasta viestitetty sosiaalisessa mediassa molemmilla kansalliskielillä.

Kyse on nyt pikemminkin ollut tiedotustilaisuuden järjestelyihin liittyneestä menettelystä. Kielilain 23 §:n 2 momentin mukaan kaksikielisen viranomaisen tulee palvella yleisöä suomeksi ja ruotsiksi ja viranomaisen tulee sekä palvelussaan että muussa toiminnassaan osoittaa yleisölle käyttävänsä molempia kieliä. Tiedotustilaisuuden järjestämistä viranomaisen toimialaan kuuluvassa asiassa voidaan käsitykseni mukaan pitää säännöksessä tarkoitettuna ”muuna toimintana”. Siksi katson viestintäpäällikön menetelleen virheellisesti siinä, että hän oli tilaisuuden aluksi ilmoittanut kaksikielisen viranomaisen tiedotustilaisuuden kielen olevan suomi ja pyytänyt esittämään kysymykset suomeksi tai vaihtoehtoisesti englanniksi.

Katson lisäksi aiheelliseksi todeta seuraavan.

Syynä edellä mainittuun ilmoitukseen oli asiakirjojen mukaan ollut äidinkieleltään suomenkielisen tutkinnanjohtajan toivomus, joka oli perustunut asian erityisyyteen, harvinaislaatuuteen, asian käsittelyyn liittyvään terminologiaan ja mahdollisten asiavirheiden tai väärinymmärrysten estämiseen.

Terminologian, asiavirheiden ja väärinymmärrysten näkökulmasta pidän tutkinnanjohtajan toivetta sinänsä yksittäisen kysymyksiin vastaavan virkamiehen näkökulmasta varsin ymmärrettävänä. Kielilaki ja virkamiesten kielitaitoa koskeva sääntely eivät kuitenkaan sinänsä edellytä, että kaikki kaksikielisen viranomaisen virkamiehet kykenisivät vastaamaan kysymyksiin tiedotustilaisuuksissa yhtä sujuvasti molemmilla kansalliskielillä, vaan tiedotustilaisuuksissa on mielestäni mahdollista käyttää tarvittaessa tulkkausta, kuten nytkin olisi saamani selvityksen mukaan tarvittaessa tehty. Kyse ei nimittäin ole sellaisesta kielilain tarkoittamasta yksityishenkilön asian käsittelystä kaksikielisessä viranomaisessa, joka tulee kyetä hoitamaan ilman tulkkausta (ks. HE 92/2002 vp, s. 71–72). Totean myös, että kielilain velvoitteet tiedottamisen kielestä koskevat viranomaista eivätkä niinkään yksittäisiä tiedotustilaisuudessa kysymyksiin vastaamassa olevia virkamiehiä, jotka ovat paikalla nimenomaan kulloiseenkin asiaan liittyvän substanssiasiantuntemuksensa perusteella.

Tiedotettavana olleen asian erityisyys ja harvinaislaatuus sitä vastoin puhuvat mielestäni erityisesti sen puolesta, että asiasta on riittävästi ja eri tavoin saatavilla ja jaettavissa tietoa kummallakin kansalliskielellä. Korostan myös sitä oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa vanhastaan painotettua yleistä lähtökohtaa, että virkamiehen oma äidinkieli ja kielitaito eivät saa vaikuttaa kielivalintaan viranomaismenettelyssä.

Olen asian arvioinnissa ottanut huomioon sen, että virhe on myönnetty ja asiaan on tarkoitus jatkossa kiinnittää huomiota. Minulla ei myöskään ole aihetta epäillä, etteikö ruotsiksikin esitettyihin kysymyksiin olisi vastattu ainakin tulkaten, mikäli sellaisia olisi esitetty.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3 esittämäni käsityksen ja muut näkökohdat Lounais-Suomen poliisilaitoksen tietoon lähettämällä sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.